

Northvolt kan bli det största industrimisslyckandet i svensk historia

Dagens Nyheter den 3 december 2024

Liksom många andra har jag under den senaste tiden reflekterat över Northvolt. Projektet har från start fyllt mig med häpnad. Först därför att det verkade helt orealistiskt att från scratch etablera en jättelik batterifabrik i en mindre norrländsk industristad. Därefter – då det omöjliga tycktes bli möjligt – när tunga aktörer gick in med finansiering och när anläggningen i Skellefteå kom på plats. Och nu, till sist, när den bristande överensstämmelsen mellan de storslagna planerna och verkligheten alltmer blottlagts.

Att med anställda från hela världen bygga upp en teknologiskt avancerad produktion på ett nytt område och på en ny plats hade varit en monumentalt svår uppgift även för en företagsledning med mycket hög fackkompetens. För Northvolt tillkommer den stora diskrepansen mellan ledningens förmåga att marknadsföra projektet och dess förmåga att åstadkomma produktionsresultat. Problemet har inte varit tuff konkurrens utan att man inte förmått tillverka det som man vill sälja.

Det är för tidigt att säga var Northvoltprojektet kommer att sluta. Men det har, som på ett närmast övertydligt sätt framhållits av främst Christian Sandström och Magnus Henrekson, potential att bli ett av de största svenska industrimisslyckandena någonsin. En parallell kan vara millennieskiftets konkurs för it-bolaget Boo.com. Det satsade stort med intensiv marknadsföring och hajpad internationell finansiering på att bli det första världsomspännande företaget för näthandel med märkeskläder, men kunde inte utveckla de nödvändiga tekniska lösningarna.

En annan jämförelse är Sekab, som under ledning av Per Carstedt ("Etanol-Jesus") i början av millenniet gjorde misslyckade satsningar på etanolproduktion (från både svensk cellulosa och afrikanska sockerrör) och i slutändan förorsakade stora förluster för de kommunala ägarna i Skellefteå, Umeå och Örnsköldsvik.

Till skillnad från i fallen med Boo.com och Sekab existerar de tekniska lösningarna som Northvolt behöver. Problemet är att de inte finns i Sverige utan hos – de i huvudsak kinesiska – konkurrenterna. En annan skillnad är att Northvolts ekonomiska förluster är oerhört mycket större.

Det är lätt att förstå optimismen som omgärdat Northvolt. Projektet har checkat av alla boxar: En karismatisk, visionär och sympatisk företagsledare samt en namnkunnig styrelse. Ett viktigt bidrag till den gröna omställningen. Strategisk autonomi för Europa. Återindustrialisering av Norrland. Sammanfattningsvis en brygd som gjord för att bortse från realistiska kalkyler.

Man kan hävda att framgångsrik kapitalism och marknadsekonomi kräver högt risktagande. Misslyckanden och stora förluster är priset för att djärva framsteg ska bli av. Så resonerar Frida Wallnor i Dagens Industri (21/11). Jag håller med. Det skulle inte bli mycket industriell utveckling om allmänt skeptiska akademiska ekonomer som Christian Sandström, Magnus Henrekson eller jag själv skulle vara ansvariga för den.

Men man bör inte rycka på axlarna och konstatera att det främst är storägare, inte staten och småspararna, som gör förluster på Northvoltkollapsen. Det är alltid ett allvarligt problem om resurser används samhällsekonomiskt ineffektivt. Eftersom de hade kunnat utnyttjas till annan produktion, så uppstår en alternativkostnad.

Den nu avgångne vd:n Peter Carlsson har sagt att Northvolt borde ha dragit i bromsen tidigare. Men problemet är mycket större än så. Strategin att försöka skala upp den ofärdiga produktionen till flera enheter i både Sverige och andra länder innan man förvissat sig om att man kunde få den första anläggningen i Skellefteå att fungera var redan från början extremt riskfylld. Den hade snarast inslag av megalomani.

Jag saknar kompetens att bedöma om en rekonstruktion för Northvolt kan lyckas, så jag kan bara spekulera. En första förutsättning förefaller vara en ny ledning med mer jordnära ambitioner och större produktionskompetens.

Det har framhållits att andra svenska företag som Atlas Copco, Sandvik och Volvo också haft en skakig start men sedan ändå blivit framgångsrika. Men de hade alla ett bättre utgångsläge, grundat på svensk ingenjörskunskap och industritradition. De växte sedan organiskt i stället för att satsa på omedelbar storskalig etablering. En uppenbar risk för Northvolt är att företaget i nuvarande osäkra läge tappar en del – och kanske den bästa – av den kompetens som man rekryterat.

Mest oroande är att det bara är en första etapp för Northvolt att komma upp i produktionskapacitet. Nästa steg är att bli internationellt konkurrenskraftig och lönsam på en marknad som inte växt enligt prognoserna. Det kan bli en oövervinnerlig utmaning, eftersom konkurrenterna inte kommer att ha stått stilla den dagen som Northvolt förhoppningsvis når sina produktionsmål.

Vi kan hoppas på det bästa, men det är klokt att förbereda sig för det värsta. Kanske är det mest realistiska att en del av den kompetens som byggts upp av Northvolt i Skellefteå och Västerås ska kunna utnyttjas i mindre industrikuster. Det kan vara en mer rimlig ambition än att Northvolt ska bli en ledande aktör på världsmarknaden.

Lars Calmfors